

‘Natuurleuker
kunnen we
het niet maken...’

Leeuwarden, augustus 2016

*Fries Scheepvaartmuseum, Natuurmuseum Fryslân, Fries Museum en
Frysk Lânbouwmuseum vertellen samen de verhalen van Fryslân.
Zij doen dat met steun van de PROVINSJE FRYSLÂN*

Natuurmuseum Fryslân
Schoenmakersperk 2
8911 EM Leeuwarden
† 058 2332244
e info@natuurmuseumfryslan.nl
i natuurmuseumfryslan.nl

Inleiding	4
Missie	5
RvT & Bestuur	5
Personeel	6
Huisvesting	7
Collectie	7
Educatie	8
Bezoekers	10
Presentaties	13
Tijdelijke tentoonstellingen	15
Natuurlijk Frysk	17
PR & marketing	18
KH 2018	19
Vrienden	19
Externe relaties	20
Financiën	21

Inleiding

'Ruim de helft van de middelgrote en kleine musea noemt zijn financiële positie slecht of kwetsbaar. Uit onderzoek van NRC-Handelsblad en cijfers van de Museumvereniging blijkt dat in de laatste vier jaar de kleinere en middelgrote musea vaker rode cijfers schrijven. Het verschil met de grote musea, die zoals Rijksmuseum en Mauritshuis na hun heropening – veel meer bezoekers en ook sponsors trekken, wordt zo groter. Eén op de zeven kleine en middelgrote musea verwacht verdere verslechtering van de financiële situatie.' [NRC/Handelsblad 070716]

Het 'natuurleukste museum van Nederland' is een middelgroot museum dat niet behoort tot de 50% van de kleine en middelgrote musea waar het somberen is.

Integendeel, het museum staat er financieel gezond voor en kijkt met tevredenheid naar de groeiende aantallen bezoekers die het museum jaarlijks weten te vinden.

Qua budget en omvang is ons museum te positioneren op een bezoekersaantal van 45.000 -50.000 per jaar. De productafspraken met de Provincie Fryslân zijn daar ook op gebaseerd.

In de afgelopen vijf jaar trok het museum gemiddeld 72.500 bezoekers per jaar met 2015 als absoluut topjaar waarin maar liefst 97.000 bezoekers het museum bezochten.

'It koe minder...' zeggen we dan in Fryslân.

Voor de komende beleidsperiode van 2017-2020 is het zaak om het museum stabiel op het huidige niveau te houden, succes komt te voet maar gaat te paard luidt een oude wijsheid.

Dit meerjarenplan heeft dan ook als uitgangspunt de bestaande situatie. Het museum in zijn huidige vorm is in veel opzichten aardig uitgekristalliseerd, heeft z'n draai gevonden, de beschikbare energie zal hard nodig zijn om het huidige peil te handhaven.

Dus wat goed is laten we zo maar waar kansen liggen om zaken te ontwikkelen of te verbeteren daar benutten we die natuurlijk!

Ondanks het streven om de huidige vlieghoogte aan te houden is er een drietal zaken die voor de komende periode ingrijpende effecten zullen hebben, ze komen alle drie uitvoerig aan de orde in dit plan:

- per 1 januari 2017 treedt een nieuwe directeur aan
- voorjaar 2018 gaat de attractie Friesland Onder Water 3.0 (werktitel) van start
- Leeuwarden is in 2018 Culturele Hoofdstad van Europa

We gaan kortom op de oude voet voort en toch wordt het helemaal anders....

Missie

Het NATUURMUSEUM FRYSLAN wil met zijn museale presentaties en activiteiten een breed publiek, maar vooral kinderen, op een aansprekende manier beleving en kennis bijbrengen over de natuur met de bedoeling bij te dragen aan een respectvolle opstelling ten opzichte van natuur en milieu.

Het museum wil daarnaast in nauwe samenwerking met andere organisaties, uitgroeien tot het kennis- en informatiecentrum over natuur in de provincie Fryslân waarbij de rijke collecties van het museum een centrale rol spelen.

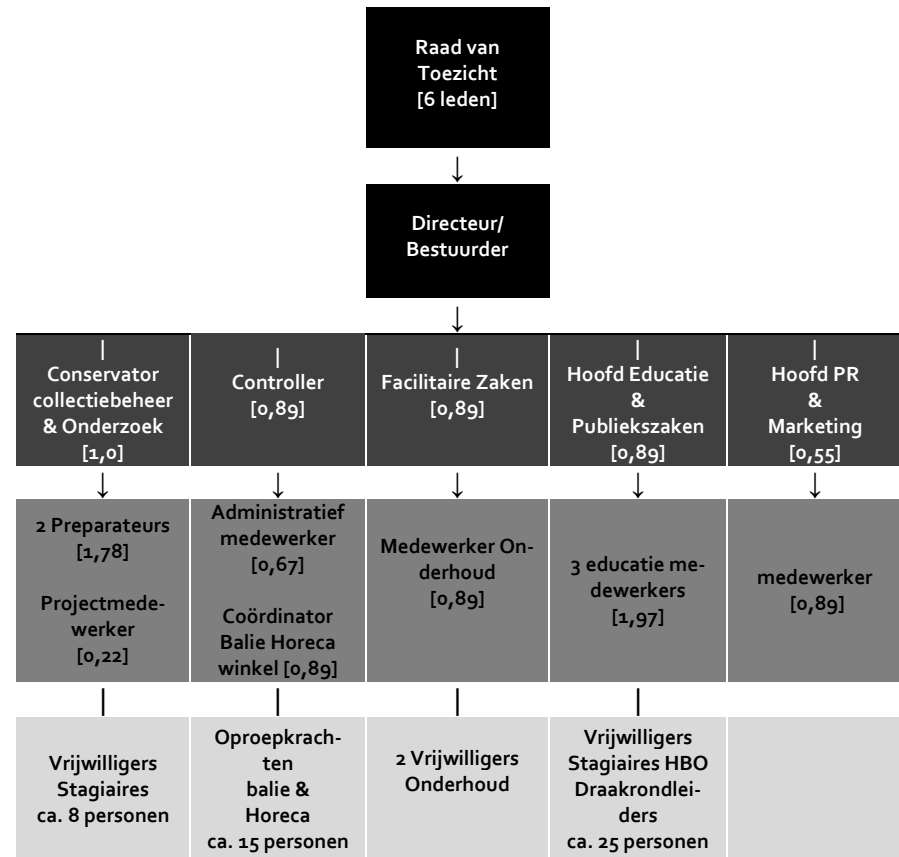
Raad van Toezicht en Bestuur

Met ingang van 1 januari 2013 is de overgang gemaakt van een beleidsvormend naar een toezichthoudend bestuur volgens het Raad van Toezicht model.

De nieuwe statuten zijn volledig conform de Code Cultural Governance opgesteld.

Er is een rooster van aftreden en een Bestuurs- en Directiestatuut.

Het bestuur van de Stichting Fries Natuurmuseum wordt gevormd door de directeur/bestuurder.

Personeel

De formatie van het museum is redelijk op sterkte en ook de verdeling ervan is in overeenstemming met de gewenste allocatie van de beschikbare menskracht. Met andere woorden: er is geen uit het verleden ontstane scheefgroei of persoonsgebonden functies.

De zestien medewerkers vormen een klein maar hecht team dat flexibel inzetbaar is en waarmee snel is in te spelen op bijzondere omstandigheden zoals een blockbuster, de vakantieactiviteiten of de opbouw van een grote wisseltentoonstelling.

De meeste medewerkers hebben een parttime dienstverband, in totaal heeft het museum 12,5 fte's.

Jaarlijks worden voor speciale projecten op tijdelijke basis extra medewerkers aangetrokken.

Vrijwilligers

Daarnaast is een groot aantal vrijwilligers, stagiaires en oproepkrachten (vooral bij de receptie) betrokken bij het museum.

Het gaat om zo'n 50 personen die op geregelde basis actief zijn in het Natuurmuseum Fryslân.

Nieuwe Directeur

Per 1 januari 2017 treedt er een nieuwe directeur/bestuurder aan.

De huidige directeur zal vanaf die datum als projectleider van Friesland Onder Water 3.0 fungeren.

Het feit dat dit meerjarenplan nog door de zittende directeur wordt opgesteld maar door de nieuw te benoemen directeur wordt uitgevoerd betekent dat er nog al wat slagen om de arm zijn opgenomen.

Te verwachten is dan ook dat de nieuwe directeur hier en daar zaken zal willen bijstellen. In hoeverre de directiewisseling tot wijzigingen in het beleid zal leiden, wordt in de loop van 2017 duidelijk.

Alle medewerkers, inclusief de directeur/bestuurder, van het Natuurmuseum zijn ingeschaald volgens de CAO – VRM.

De hoogst bereikbare schaal in deze CAO valt ruim binnen de Frylânnorm. In de jaarrekening wordt hierover cf. de WNT (Wet Normering Topinkomens) gerapporteerd.

Huisvesting

Het Natuurmuseum Fryslân, is gehuisvest in het voormalige Nieuwe Stadsweeshuis, een Rijksmonument dat een belangrijke plek in de historische binnenstad inneemt. Het museum zorgt ervoor dat het in goede staat blijft en draagt zo bij aan de instandhouding van het stedelijk erfgoed. Dit is een verborgen opbrengst van ons museum waarvoor te weinig aandacht bestaat.

Het klinkt misschien raar maar het museum is gehuisvest in een gebouw dat het zich eigenlijk niet kan permitteren. De huur op basis van de WOZ is bijna 200.000 euro. Alleen dankzij een even hoge bijdrage van de Stichting Behoud Gebouw Natuurmuseum kunnen we het voormalige Nieuwe Stadsweeshuis als museum exploiteren.

Bij de grote ver- en nieuwbouw in 2005 is het pand in goede staat van onderhoud opgeleverd. Maar het is, net als de meeste monumenten, een weerbaarstig gebouw dat voorwerp is van aanhoudende zorg.

Er is een meerjaren onderhoudsplan dat garandeert dat de buitenschil in goede conditie blijft. De kosten daarvoor en alle andere lasten die met de huisvesting samenhangen zijn voor rekening van het museum.

In november 2013 is aan de Stichting Behoud Gebouw Natuurmuseum een jaarlijkse BRIM-subsidie toegekend door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. De subsidie dekt 50% van de begrote kosten.

De subsidiering wordt in zes jaarlijkse termijnen uitgekeerd en loopt van 2014 tot en met 2019.

In de komende beleidsperiode zal opnieuw een aanvraag worden ingediend in het kader van het Besluit Rijkssubsidiering Instandhouding Monumenten.

Collectie

De afgelopen 15 jaar is de collectie aanzienlijk groter geworden door schenkingen en overdracht van collecties. Toch is ook de registratie graad toegenomen, dankzij een nieuw collectieregistratiesysteem en de inzet van vele vrijwilligers:

Aantal objecten	Aantal geregistreerd	Registratiegraad
320.000	309.461	97%

Een registratiegraad van 97% van een natuurhistorische collectie is hoog, voor zover bekend de hoogste van Nederland.

Beleidsvoornemens:

- Collectieregistratiesysteem uitbreiden met mogelijkheid om er afbeeldingen aan te koppelen.
- Grotere bekendheid geven aan de NMF-collecties door aan te sluiten bij landelijke databanken en door publicatie van pdf-catalogi op de eigen website.
- Zichtbaarheid van de collectie vergroten door het actief verstrekken van bruiklenen.
- Ondersteuning van bij het museum aangesloten natuurwerkgroepen bij organiseren van activiteiten en het aantrekken van jonge leden.
- bewaaromstandigheden van objecten in tentoonstellingen verbeteren
- Bijstellen en voltooiën collectieplan, inclusief CHV-plan (wat te doen met de collectie bij calamiteiten).
- Onderzoek doen naar flora en fauna van Fryslân, te beginnen met projecten in het Leeuwarderbos.

De Kolleksje Fryslân

Door de realisatie van het Kolleksjesintrum Fryslân [KSF] heeft het begrip 'kolleksje Fryslân' daadwerkelijk inhoud gekregen. Het KSF is veel meer dan een gezamenlijke opslagplaats van de vier afzonderlijke provinciale musea en Tresoar.

Het centrum is onderscheidend in zijn opzet en zal het gebruik van het bewaarde erfgoed fors doen toenemen. Dankzij de 'ontschotter' wijze van opslaan, de deelnemende instellingen hebben niet elk een apart deel van het depot ter beschikking, maar de objecten worden op soort bij elkaar bewaard- is een veel beter inzicht mogelijk in de omvang en kwaliteit van de Kolleksje Fryslân. Er is een vanzelfsprekende setting gecreëerd voor een integrale benadering van de collecties van de vijf deelnemende instellingen.

Bovendien zal het centrum bewerkstellingen dat de musea zich meer op hun 'etalagefunctie' zullen kunnen richten, het worden Schauspielplätze voor de collectie waar de objecten de acteurs zijn die de verhalen van Fryslân vertellen.

Het Natuurmuseum participeert actief in de exploitatie van het KSF:

- de directeur/bestuurder maakt deel uit van de Raad van Advies.
- door een jaarlijkse huurbijdrage
- het hoofd collecties van het Natuurmuseum draait mee in het dagelijkse beheer van het KSF.

Overigens zij hier opgemerkt dat de huurbijdrage van het natuurmuseum aan het KSF ruim het dubbele bedraagt van de kosten die het museum tot nu toe voor het eigen, in pandige depot kwijt was.

Verwacht wordt dat de hogere opbrengst aan entreegelden, als de attractie FOW 3.0 in maart 2018 in bedrijf gaat, deze extra huurkosten zal kunnen compenseren.

Educatie

In 2012 won het Natuurmuseum Fryslân de BankGiroLoterij Museumprijs - de 'Oscar' van de Nederlandse museumwereld - als beste op kinderen gerichte museum van Nederland.

We zijn het museum waar de ouders aan de kinderen vragen 'wanneer gaan we nu naar huis?!'

Zulks schept verplichtingen...

Kinderen en natuur horen bij elkaar: lekker buiten spelen, hutten bouwen en met een schepnet in de weer. Spelen en actief zijn in de natuur hebben een positieve invloed op de ontwikkeling van het kind.

Ook het bezoeken van een museum heeft een vormende werking op kinderen.

Het Natuurmuseum Fryslân is de ideale combinatie van beide zaken. Het is enerzijds heel geschikt voor een eerste kennismaking met het fenomeen museum en voegt daar aandacht en interesse voor de natuur aan toe.

Alle onderwijsgroepen die een afspraak hebben gemaakt voor museumbezoek worden door de educatief medewerkers ontvangen en begeleid. De afdeling is met een hoofd en drie medewerkers en gemiddeld een tiental stagiaires en zo'n vijftien vrijwilligers de grootste sector van het museum. Dat geeft het belang van de educatieve taak voor het museum aan.

Basisonderwijs

Het basisonderwijs in provincie Fryslân ontvangt minimaal vier keer per jaar een nieuwsbrief via de email.

Het klassikaal bezoek aan het museum laat een gestaag groeiende belangstelling zien.

Het educatief aanbod is in de loop der jaren een tamelijk doorontwikkeld product geworden dat in hoge mate wordt gewaardeerd. De programma's worden steeds geëvalueerd en waar nodig bijgesteld dan wel totaal vervangen.

De onderbouw van het basisonderwijs is vrijer in de besteding van de lessen. Dat blijkt ondermeer uit de grote belangstelling voor de tentoonstelling van de Draak Li-Ming.

Door deze expositie hebben al heel veel kleuters kennis gemaakt met het natuurmuseum. De draak op zolder is sinds de heropening in 2005 een gekend en geroemd onderdeel van het museum geworden. De oorspronkelijk als tijdelijk bedoelde presentatie is niet meer weg te denken. Door goed onderhoud kunnen we nog vele jaren onze jongste bezoekers een onvergetelijke & enerverende ervaring bieden.

Voortgezet onderwijs

Hoewel niet onze voornaamste doelgroep, is het toch wenselijk een goed programma te ontwikkelen voor deze doelgroep.

Het aanbod beoogt lesvervangend te zijn, zodat leerkrachten nauwelijks meer leestijd kwijt zijn met een bezoek aan het museum.

Uit onderzoek is gebleken dat ordening en evolutie een onderdeel van het lesprogramma is waar het museum goed lesvervangend op aan kan sluiten.

Vanaf begin 2017 is 'Darwin's zolder' beschikbaar. De opstelling is ontwikkeld in samenspraak met docenten biologie van het voortgezet onderwijs. Bij de tentoonstelling is een onderwijsprogramma over evolutie en ordening ontwikkeld speciaal voor bezoekende klassen.

Maar ook de 'gewone' bezoekers zullen de presentatie kunnen appreciëren en veel kunnen opsteken van de evolutie van het leven op aarde.

NME

In het algemeen wordt er in het onderwijs weinig aan natuureducatie gedaan. Om dit te stimuleren beschikt het museum over een Natuur- en Milieu Educatie Centrum voor het onderwijs. Er kunnen natuurhistorische objecten en diverse materialen geleend worden. Ook is het materiaal te gebruiken ter voorbereiding van een bezoek aan het museum.

Het beschikbaar stellen voor gebruik op school zal de band tussen school en museum verstevigen.

Stages en vrijwilligers

Het natuurmuseum zonder stagiaires en vrijwilligers zou bij lange na niet kunnen leveren wat er nu jaarlijks gebeurt.

De inzet van beide groepen is essentieel en wordt dan ook in onze begroting gekapitaliseerd.

Het museum is een vast leerbedrijf van Hogeschool Van Hall Larenstein en is voor studenten van de opleiding Diermanagement een gewilde stageplek. Het gaat om studenten van het tweede tot en met vierde studiejaar die in het museum voor 2 tot 6 maanden actief zijn voor een oriëntatiestage of een afstudeerstage.

Hogeschool Van Hall Larenstein heeft, gezien de intensieve band tussen museum en hogeschool, voor de periode 2016-2019 een stagebegeleider in het museum gedetacheerd.

Concrete voornemens

- We streven ernaar dat iedere basisschoolleerling uit Fryslân tenminste één keer in zijn/haar schoolloopbaan het Natuurmuseum Fryslân heeft bezocht.
- In samenwerking met collega-instellingen willen we onderzoeken wat er mogelijk is met centraal geregeld busvervoer van schoolgroepen. De afstand schoolmuseum is een tamelijk bepalende factor voor het wel-of-niet op bezoek komen.

- Het Leeuwarder Bos als buitenlokaal van het museum vormt een ideale combinatie van informatieoverdracht & natuurbeleving. De komende jaren zal dit project als speerpunt van ons educatief aanbod ontwikkeld worden. Hiervoor wordt intensief samengewerkt met Hogeschool Van Hall Larenstein.
- Er is een educatief programma beschikbaar voor de zalen Verwonderland 1, 2 en 3.
- Gezien het feit dat er zowel in Groningen als in Noord-Holland geen Natuurmuseum bestaat zullen we onze E-nieuwsbrief ook naar de basisscholen in die twee provincies sturen.
- Bij alle tijdelijke tentoonstellingen wordt een begeleidend educatief pakket gemaakt.
- We willen jaarlijks 5-10 procent meer klassikaal bezoek realiseren.
- Het NME-materiaal wordt up-to-date gehouden en verder ontwikkeld zodat het bij de tijdelijke en vaste exposities aansluit.
- Er worden meer uitleendieren opgezet.
- Maatschappelijke stages worden aangeboden bij het Vrijwilligers service punt en zullen gericht zijn op het helpen begeleiden van vakantie activiteiten.
- Met het programma Darwin's Zolder bereiken we ook de leeftijdsgroep van 13-18 jaar. Dat betekent dat we, naast de bestaande programma voor de leeftijdsgroep 4-8 jaar en 8-12 jaar, de hele schoolperiode van 4 – 18 jaar bedienen.

Bezoekers

Twee jaar achtereenvolgend is het museum door het Land van ANWB uitgekozen als leukste uitje van Fryslân.

En ook al twee jaar achtereen is het museum door de Museuminspecteurs van de Museumvereniging uitgeroepen tot het Kidsproof museum van Fryslân.

Bezoekers vinden het museum leuk en leerzaam en waarderen het gemiddeld met een 8,5.

De bezoekersaantallen zien er plezierig uit. Qua budget, omvang en productafspraken met de provincie zijn we een museum van rond de 45.000 bezoekers. Daar zitten we al een aantal jaren ruim boven.

Op zeker moment zal er sprake zijn van een 'natuurlijk' plafond, we denken dat dat voor ons museum in de huidige vorm rond de 50.000 ligt.

We gaan er vanuit dat in 2018 als Leeuwarden/Friesland Culturele Hoofdstad van Europa is en de attractie Friesland Onder Water 3.0 (werktitel) van start is gegaan we een mooie piek in de bezoekersaantallen zullen zien. Daarna zal, dankzij FOW 3.0 een structureel niveau van tenminste 60.000 bezoekers haalbaar moeten zijn.

De ontwikkeling van de bezoekersaantallen voor deze beleidsperiode ziet er dan als volgt uit:

2017	2018	2019	2020
50.000	80.000	60.000+	60.000+

Het natuurleukste museum van Nederland wordt anders dan kunstmusea of cultuur-historische musea niet veel bezocht door individuele bezoekers.

Onze bezoekers komen vrijwel altijd in gezinsverband: ouders met kinderen en, in toenemende mate, pakes en beppes met hun kleinkinderen waar ze een oppastaak voor hebben.

Het museum leent zich dankzij het in de inrichting consequent doorgevoerde principe van co-educatie bijzonder goed voor deze doelgroep. Bij de balie zijn opdrachtenboekjes in twee versies beschikbaar voor kinderen van 6-14 jaar.

Entreprijs

De inkomsten uit de entree zijn een belangrijke bron van inkomsten voor het museum. De laatste verhoging dateert van 1 januari 2013.

Vanaf 1 januari 2017 zullen de entreprijzen verhoogd worden, het basistarief voor een volwassen bezoeker wordt 9 euro (was 7 euro).

Voor de ride Friesland-Onder-Water zal een extra toegang geheven worden in de orde van grootte van 2 euro.

'Spektakelbezoek'

De voorjaars- en de herfstvakanties zijn veruit de drukst bezochte weken in het jaar. Het museum trekt dan zo'n drie tot vijf keer zoveel bezoekers als in een gemiddelde week. In de afgelopen jaren is daar nadrukkelijk op ingespeeld door in die weken een op massa-bezoek gerichte activiteit te organiseren.

Het publiek verwacht dat nu ook en alleen al het feit dat het druk is zorgt voor een plezierige atmosfeer in het museum. De keerzijde is dat we een museum zijn geworden van hoge pieken. Dat vergt nogal wat van de organisatie, in beperkte tijd moet er heel veel gebeuren. De inzet van vrijwilligers en de flexibiliteit van de vaste medewerkers is dan ook essentieel.

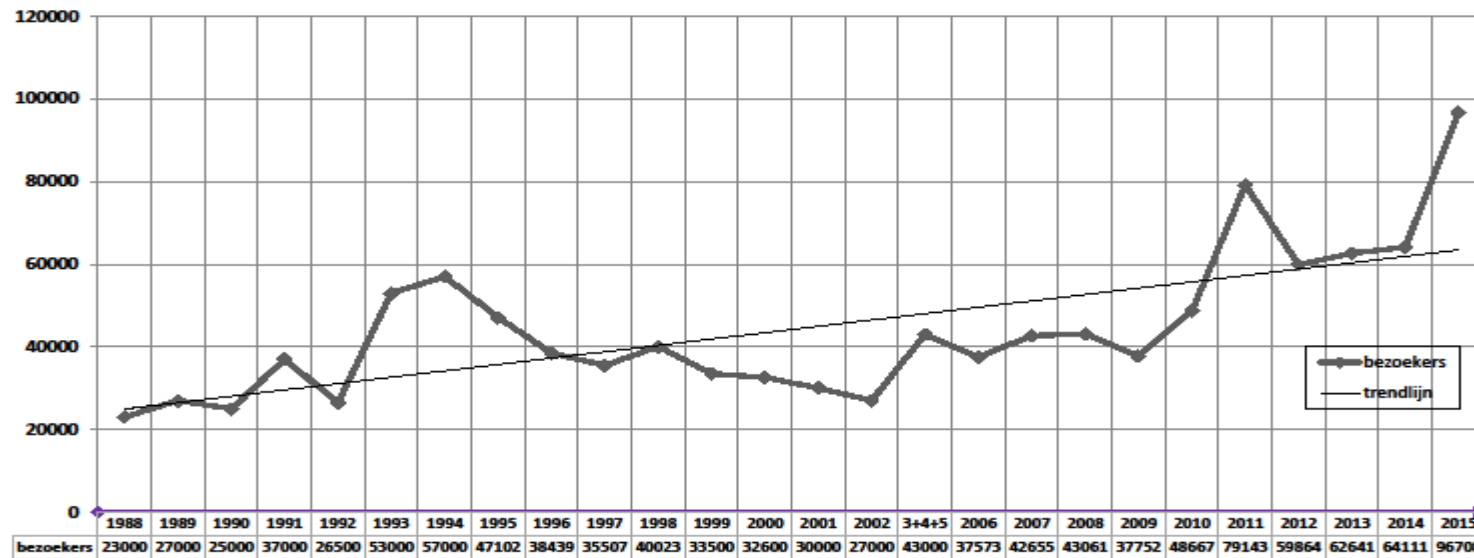
Concrete voornemens

- Het museum wil een vaste waarde worden in het toeristisch aanbod van Fryslân. De openingstijden in alle schoolvakanties zullen verruimd worden.

Normaal is het museum geopend van dinsdag t/m zondag van 11:00 tot 17:00 uur. In de schoolvakanties zijn ook op de maandagen open en elke dag al vanaf 10:00 uur.

- Bij alle onderwerpen die er zich voor lenen, worden extra activiteiten zoals workshops, excursies, korte cursussen en theatervoorstellingen georganiseerd.
- Voor jarige kinderen zijn er op leeftijdsgroep afgestemde kinderfeestjes mogelijk.
- Elke woensdagmiddag en elk weekend is er om het halve uur een rondleiding bij de Draak .
- De activiteiten in de schoolvakanties worden structureel en uitgebreid met de laatste week van de zomervakantie en de meivakantie.
 - Voorjaarsvakantie: Pake & Beppe week
 - mei- en zomervakantie: knutselactiviteiten
 - herfstvakantie thematische week
 - Kerstvakantie: winterpret
- We doen continu onderzoek naar onze bezoekers. De monitoring gebeurt ism. het Fries Museum, het Fries Scheepvaartmuseum en het Fries Landbouwmuseum.
- Bij de entreprijs is voor alle betalende bezoekers krijgen een gratis kopje koffie of thee inbegrepen.
- Meertalige app
 - vanaf 2017 zullen de museumteksten via een eigen Natuurmuseum-app in het Frysk, Engels en Duits te lezen zijn. In 2018 zullen de teksten ook in het Frans en Spaans beschikbaar zijn.

Bezoekers per jaar Natuurmuseum Fryslân

Opmerkingen:

- 14 oktober 1987 = start aan Schoenmakersperk (weggelaten, pas vanaf oktober open, ca. 6000 bezoekers)
- 2003 (tot maart open), 2004 (hele jaar gesloten) en 2005 (vanaf mei heropend) zijn als een jaar bij elkaar gevoegd
- de pieken van 1993 en 1994 zijn gerelateerd aan de opening van Friesland Onder water
- Gemiddelde per jaar: 44.148 bezoekers

Presentaties

In 2015 is als laatste onderdeel van de vaste presentatie op de verdieping de vernieuwde 'Walviszaal' in gebruik genomen.

Met deze opwaardering kan deze zaal weer een flink aantal jaren vooruit. De laatste klus is de inrichting van Darwin's Zolder [zie het hoofdstuk Educatie].

Concrete voornemens

- De drie zalen van Verwonderland zijn bedoeld als semi-permanent wat betekent dat jaarlijks een units vervangen zal worden. Dat kan betrekkelijk eenvoudig om dat de units allemaal los van elkaar functioneren en demontabel van constructie zijn.

De vervanging zal meegenomen worden in de planning van de wisselexposities.

FOW 3.0

Het grootste project in de komende vier jaar zal de realisatie van Friesland Onder Water 3.0 (werktitel) zijn. Met een investering van 1,4 miljoen en een oppervlakte van 500 m² is het zowel financieel als fysiek het omvangrijkste plan sinds de heropening in 2005.

FOW 3.0 is enerzijds te zien als de bijdrage van het Natuurmuseum Fryslân aan Leeuwarden Culturele Hoofdstad van Europa in 2018 (CH2018). Maar het is niet alleen voor het jaar 2018 dat deze vernieuwende museale belevenis het verschil zal maken. Ook vele jaren na 2018 zal dit een zeer belangrijke publiekstrekker van het natuurleukste museum van Nederland blijven.

De presentatie kan worden beschouwd als de voltooiing van de succesvolle permanente expositie waarvan de eerste versie in 1993 het licht zag in het Natuurmuseum Fryslân. Opgezet als een vernieuwende vorm van

het klassiek natuurhistorische diorama scoorde deze expositie, met het verrassende thema van een wandeling onder water, direct heel goed bij een breed publiek, maar zeker ook in vakkringen. Door dit succes werd besloten bij de grote vernieuwing van het museum in 2005 (atrium, depotkelder, nieuwe presentaties) deze klassieker te vernieuwen en uit te breiden : Friesland Onder Water 2.0. En ook dit werd weer een geliefd onderdeel van het museum.

Dankzij de realisatie van het externe Kolleksjesintrum Fryslân, waarin ook de collecties van het natuurmuseum ondergebracht worden, komt in 2016 de totale kelderverdieping van het museum waarin nu de collectie van 300.000 objecten is opgeslagen beschikbaar voor publieksdoelinden; een vergroting van het areaal met een factor vijf!

Tezamen met de uitverkiezing van Leeuwarden CH2018 groeide het idee om daar iets bijzonders, iets unieks in museumland te realiseren: FOW 3.0.

Zout erbij en rijden maar

Naast de aanzienlijke vergroting van het oppervlakte van de expositie, van 100 naar 500 m², zijn er drie grote inhoudelijke verschillen met FOW 2.0. De huidige opstelling is een *wandeling* door het *zoetwatermilieu* van de provincie Fryslân.

- FOW 3.0 laat niet alleen het zoetwatermilieu zien maar wordt uitgebreid met een presentatie over het zoute water van de Waddenzee
- in plaats van zelf door de belevenis te lopen worden de bezoekers er doorheen vervoerd, een zogenaamde *-dark ride-* die veel intenser ervaring oplevert en de presentatie gerichter laat ervaren
- de beleving begint en eindigt met een multimediashow boven de grond. De *ride* start in een winterlandschap en eindigt met een zomers beeld van het kwelderlandschap.

Verder zijn er anno 2015/2016 verregaande ontwikkelingen op audiovisueel gebied beschikbaar, maar die nieuwste technieken worden toegepast

met behoud van de oorspronkelijke uitgangspunten zoals de 1 op 1 presentatie, de speelsheid en het streven naar hoogste kwaliteit van de presentaties en decors.

Doelstelling

Friesland Onder Water 3.0 wil de bezoeker laten kennismaken met dat gedeelte van het waterlandschap dat in onze watermilieus vanwege het geringe doorzicht eigenlijk nooit zichtbaar is: *onder* water. Door een *ride* in het onderwater diorama krijgt de bezoeker een beeld van het zoete binnenwater en het zoute Waddenzee water. Het moet verbazing en verwondering opwekken en in combinatie met moderne communicatietechnieken en digitale technieken wordt aanvullende informatie gegeven.

Daarnaast is een *dark ride* een plezierige, verrassende en enigszins spannende beleving voor brede doelgroepen, zowel jong als oud. Net als de vorige presentatie zal het een geïntegreerde vorm van entertainment met educatie vormen en dat alles van hoog museaal niveau.

Een publieksgerichte presentatie van dit niveau met als thema het Friese boven/onder water-landschap doet recht aan de status van Leeuwarden als hoofdstad van de waterprovincie van Nederland. En daarnaast natuurlijk als *Capital of Watertechnology* en de vestigingsplaats van *Wetsus, Wetterskip Fryslân, Vitens laboratorium*. Uitbreiding met het zoute water benadrukt de positie van Leeuwarden als stedelijk centrum van de Wadden en als zetel van de *Waddenacademie* en het *Waddenfonds*.

Toeristische en recreatieve uitstraling & educatieve voorlichting

De nieuwe presentatie beoogt naast een educatieve en museale invulling ook een aansprekende attractie te zijn. Attracties met een *dark ride* zijn er niet in Noord-Nederland en met het thema 'onder water' in deze context is het zeker ook uniek voor Nederland, zelfs voor Europa. Het moet dan ook hét visitekaartje worden van het Natuurmuseum Fryslân en een belangrijke attractie voor Leeuwarden en Fryslân. De hoge kwaliteit van het

geheel, de realistische en museale objecten en de bijzondere sfeer moeten onderscheidend zijn en een brede uitstraling bewerkstelligen. Los van de rest van het museum moet het op zichzelf een topattractie kunnen vormen. Maar het is niet het attractieve dat bepalend is, voorlichting en educatie spelen, verpakt als infotainment, de hoofdrol. Op een speelse manier wordt voorlichting gegeven over de Waddenzee als Wereld Erfgoed, zo komt het *wad naar de stad*, maar ook het zoete water van Fryslân met bijvoorbeeld het Nationaal Park de Alde Feanen. FOW 3.0 vormt ook de start van educatieve activiteiten en presentaties elders in het museum; bestaand en nieuw te ontwikkelen.

Na 2018

FOW 3.0 dient uiterlijk 31 december 2017 gerealiseerd te zijn, voor 2018, het jaar waarin Leeuwarden Culturele Hoofdstad van Europa zal zijn. Een belangrijk gegeven van CH2018 zijn de verwachtingen van de effecten op langere termijn, *de legacy*.

FOW 3.0 zal een verhoging van de entreprijs van het museum zeker rechtvaardigen en het jaarlijkse aantal bezoekers structureel op 60.000+ brengen. Ook zal er tenminste een extra fte nodig zijn om de attractie te faciliteren. Per saldo zal FOW 3.0 zorgen voor meer eigen inkomsten van het Natuurmuseum Fryslân en dus bijdragen aan de positie van het museum op langere termijn.

PLANNING

November 2016 – start bouwrijp maken van de kelder

Januari 2017 tot februari 2018 – bouw en inrichting

Maart 2018 - Opening

Tijdelijke Tentoonstellingen

Tijdelijke tentoonstellingen zijn en blijven belangrijk voor een vitaal museum. Ze generen aandacht, bieden ruimte om onderwerpen uit te diepen en bevorderen herhaalbezoek.

Het museum heeft een programma dat over drie sporen loopt:

A] Exposities in de twee speciale wisseltentoonstellingszalen

B] Kortdurende presentaties in het RaboBankAtrium

C] Exposities in de film- gehoorzaal

In de grote wissel-expositiezaal zijn jaarlijks tenminste twee exposities te zien.

Het centrale Atrium wordt voor diverse doeleinden gebruikt. De afgelopen jaren zijn de exposities in die ruimte veelal door verzoeken van buitenaf tot stand gekomen. Het betreft meestal tentoonstellingen van een zeker kunstzinnig gehalte met een korte looptijd van zo'n 6-8 weken. Er wordt niet uitgegaan van een jaarrond programma.

Jaarlijks wordt in de zomermaanden de filmzaal ingericht met een Zomerprentententoonstelling samengesteld uit onze eigen collectie die nationaal een van de grootste in haar soort is.

Zowel de illustrator zelf als een natuuronderwerp kunnen het thema zijn.

Concrete voornemens

- Het streven is om één van de twee jaarlijkse hoofdtentoonstellingen zelf te produceren.

De fysieke uitvoering zal gericht zijn op verhuur van de productie aan collega-natuurmusea.

- Gezien de personele capaciteit van het museum zal de tweede tentoonstelling een overname zijn van, of geproduceerd worden in samenwerking met een collega-instelling.
- Jaarlijks een van de units van Verwonderland vervangen.

- Naast de hoofdtentoonstelling (die een langere voorbereidingstijd vergen) blijven we een dynamisch korte baan traject volgen: ruimte dus voor initiatieven op korte termijn en om in te kunnen spelen op de actualiteit.

Deze zullen voornamelijk in het Atrium opgesteld worden maar er zijn meer geschikte plekken in het museum die daarvoor gebruikt kunnen worden.

- Eens in de twee jaar willen we een echte publiekstrekker in het RaboBankAtrium organiseren, een Blockbuster die in een betrekkelijk korte periode veel bezoekers trekt.

Voor 2018 is dat de Grote Grutto Expo (werktitel) die in samenwerking met CH2018/Kening fan 'e Greide

Jaarlijks wordt in juli het tentoonstellingsprogramma voor het volgende jaar vastgesteld.

Met het oog op CH2018 is het programma voor dat jaar al goeddeels vastgesteld.

Expo programma Natuurmuseum Fryslan

Jr	Periode	Expozaal	Atrium + P&B + Herfst		projecten + filmzaal
2017	mrt → aug	Odysseus - Othilia Verdurmen Waterlicht - Willem Kolvoort	april → sept Noorderlicht - foto expo	Pake & Beppe	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vervanging Unit Verwonderland (uitslovers → VOGELVITRINE) 2. ZomerPrentenexpo [Photopeintures] 3. Realisatie FOW 3.0 4. Voorbereiding CH18
	sep ↓	Spelingen der Natuur	nov: Preparateurskampioenschap	Herfst	
2018	↑ feb	Grutto XXXL	feb→aug: Grote Grutto expo	Pake & Beppe Grote Grutto	<ol style="list-style-type: none"> 1. FOW 3.0 open 2. Vervanging Unit Verwonderland 3. ZomerPrentenExpo 4. Culturele Hoofdstad
	feb → aug		Nov: Potatoes Go Wild [Claims CH2018]	Herfst CH2018	
2019		twee exposities ntb.	ntb.	Pake & Beppe Herfst	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vervanging Unit Verwonderland 2. ZomerPrentenExpo
2020		twee exposities ntb	ntb.	Pake & Beppe Herfst:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vervanging Unit Verwonderland 2. ZomerPrentenExpo

Fryslân is de officiële provincienaam en als provinciaal museum hebben we de officiële Friese benaming gebruikt voor het *natuurleukste* museum van Nederland: het Natuurmuseum Fryslân.

Het Fries speelt in het Natuurmuseum Fryslân een beperkte maar wel heldere rol.

Voor verschillende medewerkers is het de moedertaal en in de contacten met het publiek wordt het Frysk gebruikt als het van beide kanten mogelijk is. Tweetaligheid is een zaak van vanzelfsprekende soepelheid.

Begin 2017 zal een speciale Natuurmuseum-app beschikbaar zijn. Dan zal ook een lang gekoesterde wens om de museumteksten in het Frysk beschikbaar te stellen gerealiseerd zijn.

Deelname aan het cultuurreclameblok van Omrop Fryslân-tv is, als het passend is, in het Frysk en dat geldt ook voor advertenties in Friestalige periodieken.

Fryske Taal Zuil

In nauwe samenwerking met de Afûk hebben we de Fryske Taal Zuil ontwikkeld, de zuil staat sinds april 2015 opgesteld in de entreehal van het museum.

De presentatie bestaat uit drie onderdelen :

- 1- Fryslân als 2-talige provincie en het Frysk als tweede rijkstaal, voordelen van meertaligheid
- 2- Fryske taal museaal. Het specifieke erfgoed van Fryslân is verankerd in de Friese woordenschat. De collecties van de Friese musea bevatten de objecten die de dragers zijn van de specifieke Friese woorden en begrippen.
- 3- 'Natuurlijk' Frysk, specifieke taaleigen uitdrukkingen en naamgeving

in het Fries mbt. de natuur.

De bezoekers van het NMF worden via deze aparte, verplaatsbare, taalzuil geïnformeerd over de tweede rijkstaal van Nederland.

De ruim twee meter hoge Fryske Taal (museaal) Zuil is ook door andere musea in Fryslân te gebruiken. Elk museum zal dan een collectie specifieke aanvulling moeten toevoegen.

Via de Museumfederatie zullen we dit onder de aandacht van de collega's brengen.

De complete database van het NMF is viertalig (Nederlands, Engels, Latijn en Frysk), het NMF is het enige natuurmuseum in de wereld dat een complete database van Friestalige benamingen voor flora en fauna hanteert. Deze database is in de taalzuil te raadplegen. Op termijn zal dit bestand ook via de website van het museum raadpleegbaar zijn.

De database is tot stand gekomen i.s.m. het Biologysk Wurkverbân van de Fryske Akademie.

PR & Marketing

Regiomarketing zoekt verbanden tussen economie, cultuur, kennis, wonen en werken. Musea kunnen daar substantieel aan bijdragen, bijvoorbeeld als kennisinstelling maar ook als slecht-weer-voorziening voor de toeristische sector. Het 'eigene' van Fryslân is juist in de musea te vinden. Voorbeelden van USP's: de natuur, het landschap, de landbouw, de Friese koe, de meren, de zeilsport, skûtsje-silen, de schaatssport, de Elfstedentocht, de kunst, de volkskunst, de taal etc.

De naamsbekendheid van het Natuurmuseum Fryslân is relatief groot. We zijn een regionaal georiënteerd, middelgroot museum. Toch blijkt ons museum zeer geregeld landelijke exposure te krijgen. Zo werd de start van de tentoonstelling Animal Inside Out zowel in het Jeugdjournaal als het 8-uur Journaal gepresenteerd en hebben een aantal landelijke dagbladen er een artikel aan gewijd. Het *natuurlekste* museum van Nederland draagt op deze manier wezenlijk bij aan het 'op de kaart zetten' van Fryslân. Uit het bezoekersonderzoek blijkt dat de doelgroep van het museum, kinderen met hun ouders en/of grootouders, goed bereikt wordt en ook dat we een landelijk bereik hebben. Het Natuurmuseum staat er om bekend dat er altijd iets te beleven valt. De vele tijdelijke tentoonstellingen en activiteiten maken het een dynamisch museum. Deze boodschap komt goed over bij het publiek. Product & Promotie zijn een aan elkaar vastgeklonken twee-eenheid.

Concrete voornemens

- PR & Marketing vormt een integraal onderdeel van alle activiteiten die het museum ontwikkelt. Aan de hand van een jaarplanning wordt per tentoonstelling en activiteit een promotieplan opgesteld en uitgevoerd.

- Gemiddeld eens per twee weken zal het museum free publicity genereren met tentoonstellingen, activiteiten en ander nieuws.
- Social Media zullen intensief benut om onze doelgroepen te bereiken.
- We blijven alle toeristische accommodaties voorzien van actuele foldermateriaal zowel in Fryslân als in Groningen
- We presenteren ons aanbod op de Cultuuragenda van Omrop Fryslân, GP-tv en in de regionale dagbladen.
- We blijven over de provinciegrenzen heen reiken: waar zinvol presenteren we ons in via de regionale media in Groningen en Noord-Holland. Hiervoor zullen we stagiaires van de NHL en Stenden University inzetten.
- Uitbreiden van de contacten met de landelijke media, zowel algemene media als de speciaal op kinderen of natuur gerichte media.
- De nieuwe website van het museum functioneert goed en kan weer jaren mee. De bouw ervan is dusdanig dat 'in huis' de informatie kan worden aangepast of toegevoegd. Dat gebeurt à la minute zodat er steeds sprake is van een actuele website.

KH2018

Vanaf het eerste moment dat er sprake was van, toen nog, Fryslân als Culturele Hoofdstad van Europa heeft het Natuurmuseum enthousiast meegedacht en meegewerkt aan de totstandkoming ervan.

KH2018 biedt kansen om museum overstijgend te programmeren en kennis te maken met andere partijen, ook buiten de erfgoedsector.

De Kolleksje Fryslân, waar de collectie van het Natuurmuseum deel van uit maakt, is een hoofdpijler onder KH2018; een enorm reservoir waar theatermakers en gameontwikkelaars uit kunnen putten.

Verder is het RaboBankAtrium een uiterst geschikte plek voor bijeenkomsten en activiteiten er liggen al verscheidene verzoeken om de ruimte in 2018 te gebruiken.

Met twee bijzondere producties zal het natuurmuseum bijdragen aan KH2018:

- De Grote Grutto Expo die in samenwerking met Kening fan 'e Greide tot stand komt.

- Friesland Onder Water 3.0.

Verder zal in 2018 een vijftalige natuurmuseum-app beschikbaar zijn die de museumteksten in het Fries, Duits, Engels, Frans en Spaans op de eigen smartphone presenteert.

Museumvrienden

De Vrienden van het museum zijn een belangrijke steunpilaar onder het museum. Ze geven een indicatie van het draagvlak van het museum.

Het museum is actief in het werven van nieuwe vrienden (onder andere met een apart vrienden-paneel in de entree) en van de meeste vrienden hebben we het e-mailadres. Dat biedt veel mogelijkheden om direct, snel en goedkoop contact te maken met een meer dan gemiddeld belangstellende doelgroep.

Het aantal vrienden stabiliseert zich op rond de 1000.

Vervuit de meeste zijn zogenaamde gezinslidmaatschappen.

De administratie is up-to-date en de betaalmoraal goed.

Externe relaties

Vanuit financieel oogpunt is de belangrijkste externe relatie van het Natuurmuseum de Provincie Fryslân.

De werkrelatie met de afdeling Cultuur, Taal, Onderwijs en Sport van de provincie verloopt soepel.

Met de drie andere provinciale musea (Fries Museum, Fries Scheepvaartmuseum en het Fries Landbouwmuseum) is veelvuldig contact en waar mogelijk wordt samengewerkt. Zo is er bijvoorbeeld een gezamenlijke bezoekersenquête ontwikkeld die we alle vier op dezelfde wijze toepassen en niet te vergeten in het KolleksjeSintrumFryslân.

Het Natuurmuseum Fryslân maakt deel uit van het landelijk overleg van natuurmusea die verenigd zijn in de SNNC, Stichting Nationaal Natuurhistorische Collectie.

Verder te noemen zijn

- het Directeurenoverleg van de Leeuwarder Culturele Instellingen - DOLCI
- de Museumfederatie Fryslân
- de collega-natuurmusea in Fryslân
- incidentele subsidiënten & STIPERS (sponsors)
- It Fryske Gea, BFVW, Milieufederatie Friesland, Wetsus, Aqua Zoo, het FEP (Fries Educatief Plat-vorm), IVN en nog vele andere.

De relatie met de gemeente Leeuwarden is beperkt. Dankzij het Leeuwarder Bos project groeit er met de afdeling die het bos beheert een stimulerende werkverhouding maar voor het museum als cultureel instituut is er weinig bestuurlijke aandacht van het stadsbestuur. De stad beseft nog te weinig hoe belangrijk een museum als het onze is in het stedelijk

aanbod van culturele voorzieningen. Ook het feit dat een niet weg te denken Rijksmonument als het Nieuw Stadsweeshuis een stabiele gebruiksbestemming heeft en daardoor in goede bouwkundige staat blijft, is een belangrijk bijproduct van ons museum.

- In de komende periode zullen we nadrukkelijker op het gemeentelijke netvlies moeten komen zeker met het oog op KH2018
- Nadrukkelijker inhoud geven aan onze rol als moedermuseum voor de niet provinciale natuurhistorische instellingen in Fryslân, een taak die ons door de provincie is toegewezen. In dat kader nemen we het voortouw voor een geregeld overleg van de natuurmusea en NME-centra in Fryslân.

Het natuurmuseum wordt structureel gesubsidieerd door de provincie Fryslân. De provinciale subsidie dekt rond 50 procent van de jaarlijkse exploitatie van het museum.

Dat is te beschouwen een bevestiging van de positie die het museum in het culturele landschap van Fryslân inneemt. Het structurele karakter is daarnaast passend bij het wezen van musea: het zijn instituten die vanwege de collectievorming gericht zijn op een langere termijn.

De overheid vergt de gesubsidieerde instellingen op cultureel ondernemerschap wij willen dat vorm geven door:

- meer bezoek, dus meer entreegelden
- verhoging entreprijs
- meer sponsor- en fondsen gelden
- meer betaalde activiteiten
- delen van de kosten door samenwerken

In bijgaande meerjarenbegroting is uitgegaan van een gelijkblijvend prijspeil, eventuele compensatie van de inflatie wordt geacht toegepast te worden op de provinciale subsidie.

In de periode van vier jaar is 2018 sterk afwijkend.

Dat komt enerzijds door de verwachte effecten van Leeuwarden/Fryslân Culturele Hoofdstad van Europa en anderzijds door de openstelling van de vernieuwde en vergrote versie van Friesland Onder Water 3.0.

MEERJARENBEGROTING NATUURMUSEUM FRYSLAN 2017 -2020

	<i>Begroting</i> <u>2017</u>	<i>Begroting</i> <u>2018</u>	<i>Begroting</i> <u>2019</u>	<i>Begroting</i> <u>2020</u>	<i>Begroting</i> <u>2016</u>	<i>Realisatie</i> <u>2015</u>
	€	€	€	€	€	€
BATEN	1.217.982	1.377.982	1.317.982	1.317.982	1.262.700	1.250.567
LASTEN	1.217.982	1.377.982	1.317.982	1.317.982	1.262.700	1.250.567
Saldo van baten en lasten	0	0	0	0	0	0

* Over de jaren is uitgegaan van een gelijkblijvend prijspeil.

* 2018 is vanwege Culturele Hoofdstad en de start van FOW 3.0 een uitzonderlijk jaar in deze periode.

BATEN						
Provincie Fryslân (boekjaarsubsidie)	681.500	681.500	681.500	681.500	681.477	673.064
Overige subsidies	47.882	47.882	47.882	47.882	44.632	91.580
Entreegelden	170.000	330.000	270.000	270.000	195.000	131.760
Bijdrage stagiaires/vrijwilligers	110.000	110.000	110.000	110.000	108.300	86.705
Overige algemene opbrengsten	18.145	18.145	18.145	18.145	17.000	25.707
Bijdrage stichting behoud gebouw	182.675	182.675	182.675	182.675	193.940	183.940
Inbreng eigen middelen	7.780	7.780	7.780	7.780	17.351	57.374
Totaal	1.217.982	1.377.982	1.317.982	1.317.982	1.262.700	1.250.567

LASTEN	2017	2018	2019	2020	2016	2015
PERSONEELS- EN VRIJWILLIGERSKOSTEN	762.860	795.860	795.860	795.860	778.000	807.840
HUISVESTING						
Huur	182.675	182.675	182.675	182.675	193.940	183.940
Energie en water	23.220	25.220	25.220	25.220	24.220	20.313
Onderhoud	27.800	33.800	33.800	33.800	24.250	26.515
Schoonmaak	14.190	15.190	15.190	15.190	12.700	12.939
Belasting en verzekering	20.410	20.410	20.410	20.410	21.410	20.185
Huisvesting diversen	930	930	930	930	930	457
Brand- en inbraakpreventie	3.500	4.500	4.500	4.500	3.000	3.858
Toerekening overige activiteiten						
AFSCHRIJVINGEN	4.000	4.000	4.000	4.000	3.900	3.852
COLLECTIE						
Onderzoek en verwerving objecten	8.450	8.450	8.450	8.450	5.600	7.596
Huur depot	9.500	9.500	9.500	9.500	0	0
Prepareren en conservering	2.500	2.500	2.500	2.500	2.000	3.097
Verhuizing naar KSF	0	0	0	0	10.000	219
PUBLIEK						
Openstelling	32.300	36.300	36.300	36.300	32.500	35.949
Exposities	29.000	89.000	49.000	49.000	75.500	29.031
Educatie en activiteiten	39.098	79.098	59.098	59.098	18.400	31.647
PR en marketing	24.000	37.000	37.000	37.000	24.000	25.016
OVERIGE (KANTOOR)KOSTEN						
Kantoor en automatisering	14.050	14.050	14.050	14.050	15.250	20.013
Administratie en controle	7.000	7.000	7.000	7.000	7.000	7.178
Bestuurskosten	4.900	4.900	4.900	4.900	4.400	5.154
Raad van Toezicht	2.600	2.600	2.600	2.600	1.600	2.988
Vervoerskosten	3.900	3.900	3.900	3.900	3.000	1.964
Kosten betalingsverkeer	1.100	1.100	1.100	1.100	1.100	813
Totaal	1.217.982	1.377.982	1.317.982	1.317.982	1.262.700	1.250.567